

TUINVOGELONDERZOEK

1996

Planning en coördinatie: Dick A. Jonkers
Samenstelling rapport: Fernand C. Jager

TUINVOGELONDERZOEK 1996

Subgroep Avifauna
Fernand C. Jager

© Copyright 1997 Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum.
Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na
schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Postbus 1028,
1200 GA Hilversum
Hilversum, 1997

Vitgave 104

Dit onderzoek werd uitgevoerd met medewerking van de volgende leden van de vogelwerkgroep:

A. de Beukelaar, G. Bieshaar, Y. Bosman, A.T. Bijl, J.G. Calis,
A.C. Driessen, W. Duurland, G.J. Grauw, I. Hilhorst,
W. Hoeffnagel, R.T. Huizenga, F.C.Jager, I.G.Jeltes,
D.A. Jonkers, G.F.J. Kamer, E. Koning, H. Koopman, M.Kraal,
C.N. Kruseman, A de Leeuw, F. Leurs, G. Marmelstein,
J.A. Matthaei, C.Nieuwenhuyzen, J. Platteel, L.C. vd Poel,
M.D. Prins, C. Rotermundt, M. Rotermundt, P. Schut, J. Taapken,
J. Terlouw, A. Vermeule.

INHOUD

SAMENVATTING	2
1. INLEIDING	3
2. WERKWIJZE	3
3. RESULTATEN	3
3.1 Typen tuinen en hun individuele resultaten.	3
3.2 Waargenomen soorten per seizoen.	3
3.2.1 Winter	
3.2.2 Lente	
3.2.3 Zomer	
3.2.4 Herfst	
3.3 Jaaroverzicht.	4
4. NABESCHOUWING	4

SAMENVATTING

De toptien ziet er voor de winterwaarnemingen als volgt uit: merel, koolmees, roodborst, pimpelmees, heggemus, spreeuw, vink, houtduif, turkse tortel en ekster. De huismus komt na de kauw op de twaalfde plaats. Voor lente, zomer en herfst is dit respectievelijk: plaats 8, 8, en 9. Bij de meeste soorten heeft het seizoen een merkbaar effect op hun voorkomen, d.w.z. velen zijn duidelijk wintergasten (en enkele zomergasten). Bij een aantal soorten is geen duidelijke seizoensinvloed merkbaar, zoals bij: merel, houtduif, turkse tortel, ekster, kauw, huismus en vlaamse gaai. Soorten als bonte vliegenvanger en gekraagde roodstaart werden incidenteel waargenomen.

1. INLEIDING.

Het tuinvogelonderzoek loopt sinds 1992. Ook dit jaar kwam het weer tot stand dank zij de enthousiaste medewerking van een dertigtal leden van de vogelwerkgroep. Elk jaar levert weer bijzondere soorten en opmerkelijke feiten. De waarde van dit onderzoek zal zich evenwel pas echt kunnen bewijzen na jarenlang inventariseren. Hiernaast is uiteraard van belang een vergelijking met de resultaten van soortgelijk onderzoek, dat elders wordt gedaan.

2. WERKWIJZE.

Evenals in voorgaande jaren stuurden de deelnemers eens per kwartaal een formulier in, waarin per week werd aangegeven, welke vogelsoorten in de tuin werden waargenomen. Van elke soort werd eveneens aangegeven het hoogste aantal, dat tegelijkertijd werd gezien. Over het gehele jaar bezien, was het aantal deelnemers 33, waarvan een aantal een deel van het jaar. Per seizoen was de deelname iets minder dan 30. Zoals uit tabel 1 blijkt, werden per tuin voor elk kwaliteitskenmerk één of meer punten toegekend (wat uiteraard een nogal willekeurige zaak is). Per tuin kunnen de toegekende punten bij elkaar worden opgeteld tot een individueel "tuingetal". Dit "tuingetal" geeft een globale kwaliteitsaanduiding.

Het merendeel van de tuinen was middelgroot en lag in een open bebouwing. De verdeling van de onderzochte tuinen over de regio was als volgt: Baarn 3, Blaricum 2, Blaricum Bijvanck 1, Breukelen 1, Bussum 1, Hilversum 9, Hilversumse Meent 3, Huizen 5, Laren 4, Loosdrecht 1, Maartensdijk 1, Weesp 1 en Soest 1.

3. RESULTATEN.

3.1 Typen tuinen en hun individuele resultaten.

De grootste en de rijkst beplante tuinen herbergen de meeste vogelsoorten. Zoals mocht worden verwacht, werd er een positieve correlatie gevonden tussen het "tuingetal" en het aantal soorten, dat werd waargenomen. Dit was tenminste het geval voor winter, zomer en herfst. Dat dit verband voor de lente niet aantoonbaar was, is mogelijk een gevolg van de omstandigheid, dat in dit seizoen de aanwezigheid van bessen en zaden weinig betekenis meer heeft. De aangetoonde correlaties zijn overigens niet erg sterk. Globaal overeenkomstige tuinen lieten sterke verschillen zien. Vergelijk b.v. in tabel 1 de grote tuinen nr. 9, 17, 19, 24 en 25.

3.2 Waargenomen soorten per seizoen.

3.2.1 Winter (tabel 2.).

Veel wintergasten. Opvallende invasie van koperwieken en kramsvogels, die bij de nadering van de lente vrijwel is verdwenen. Het goudhaantje blijkt een vrij geregelde gast in een aantal tuinen. Zwartkoppen worden de gehele winter gezien, maar de tjiftjaf is afwezig en verschijnt weer voor het eerst in week 9.

3.2.2 Lente (tabel 3.).

De kramsvogels zijn verdwenen. Nog enkele koperwieken worden gezien. De roodborsten beginnen half april te vertrekken.

Waarschijnlijk overwinteraars uit Scandinavië. Het goudhaantje wordt nog een enkele maal gezien. Bij veel soorten treedt een geleidelijke daling op (o.a. heggemus en vink). De grote bonte specht, begin april nog opvallend aanwezig, verdwijnt tenslotte geheel uit de tuinen.

3.2.3 Zomer (tabel 4.).

Dit seizoen is het minst rijk in soorten. Enkele incidentele bijzondere waarnemingen zijn: braamsluiper, gekraagde roodstaart, grauwe vliegenvanger en bonte vliegenvanger.

3.2.4 Herfst (tabel 5.).

Een groot aantal wintergasten zien wij opnieuw verschijnen, o.a. kramsvogel en koperwiek. Een zomergast als de tjiftjaf is na eind oktober vertrokken. Een enkele zwartkop gaat blijkbaar overwinteren.

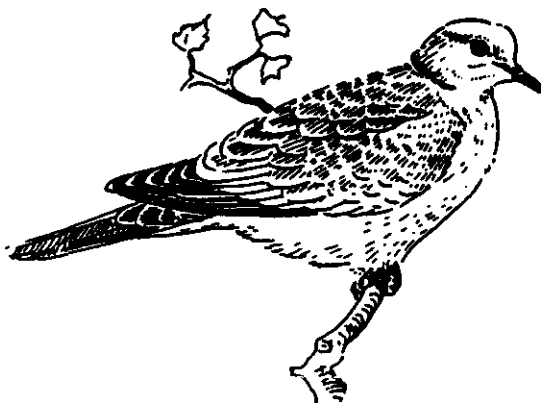
3.3 Jaaroverzicht. (tabel 6.).

Alleen vogels met een trefkans van meer dan 10% zijn in deze tabel opgenomen. De merel staat voor elk seizoen duidelijk op de eerste plaats. De huismus is blijkbaar minder algemeen dan wel gedacht wordt. Voor winter, lente, zomer en herfst is dit respectievelijk: plaats 12, 8, 8, en 9. Bij de meeste soorten heeft het seizoen een merkbaar effect op hun voorkomen, d.w.z. velen zijn duidelijk wintergasten (en enkele zomergasten). Bij een aantal soorten is geen duidelijke seizoensinvloed merkbaar, zoals bij: merel, houtduif, turkse tortel, ekster, kauw, huismus en vlaamse gaai.

4. NABESCHOUWING.

Bij een nadere beschouwing van de relatie tussen het "tuingetal" en het aantal waargenomen soorten, valt op, dat een aantal tuinen blijkbaar minder "presteren", dan op grond van hun kwaliteit mocht worden verwacht. Nu is dit niet onlogisch. Minder frequent voorkomende soorten zullen niet altijd allemaal worden waargenomen. Het getal "aantal soorten" is een theoretisch maximum, dat door goede observatie zo dicht mogelijk kan worden benaderd. Met name kan hier worden gedacht aan de waarneming van incidenteel voorkomende soorten als bonte vliegenvanger, gekraagde roodstaart etc.

De verdeling van de tuinen over de regio is wat onevenwichtig. Hilversum is goed vertegenwoordigd met negen tuinen, maar Bussum met slechts één en Naarden met géén.

Tabel 1.2: Overzicht van de typen tuinen en hun soortenrijkdom.

Tuin nr.	Opp.Beb.		Rand AgBo	Bepplanting				GaVij	Soorten/Week				
				Lo	Na	Fr	He		Be	Za	Winter	Lente	Zomer
26.	3	2		1	1	1	1	1	1	15,9	11,5		
27.	3	2		1	1	1	1	1	1	17,1	9,6	10,0	
28.	2	2	1	1	1	1	1	1		15,0	13,4	10,4	15,2
29.	2	2		1	1	1	1	1	1	17,0	12,5	9,7	16,0
30.	2	2	1	1		1	1	1	1	13,9	12,6		11,2
31.	3	3	1	1	1	1	1	1	1	18,4			
32.	3	2				1		1	1	11,4	7,6	8,5	10,7
33.	2	1			1	1					6,1	5,6	9,3

Verklaring afkortingen

Opp. = oppervlak tuin:

Zeer klein: alleen uitzicht, (geen tuin), balkon, voerplaats = 1

Klein: $\leq 100 \text{ m}^2 = 2$

Middel groot: $100 - 400 \text{ m}^2 = 3$

Groot: $\geq 400 \text{ m}^2 = 4$

Bep. = type bebouwing, waarin tuin ligt.

Dichte bebouwing: hoge huizendichtheid, stadscentrum = 1

Open bebouwing: gewoonlijk huizen met tuinen = 2

Landelijk: villa-achtige bebouwing = 3

Rand tuin:

Ag = grenzend aan agrarisch gebied.

Bo = grenzend aan bossen.

Bepplanting:

Lo = loofbomen. Na = Naaldbomen. Fr = fruitbomen

He = heggen. Be = bessen, dan wel Za = zaden, waarvan de vogels eten.

Ga = gazon aanwezig. Vij = vijver aanwezig.

De toegekende punten kunnen per tuin bij elkaar opgeteld worden. Dit getal is een soort kwaliteitsrangorde. Per seizoen blijkt er een correlatie te bestaan tussen dit getal en het aantal soorten, dat in de tuin werd waargenomen.

	Winter	Lente	Zomer	Herfst
n	29	27	22	26
r	0,43	0,34	0,43	0,40
	S*	N.S.	S*	S*

n = aantal in berekening betrokken tuinen.

r = correlatiecoëfficiënt.

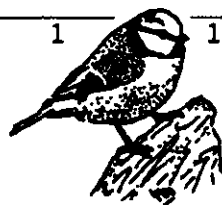
S* = significante correlatie.

N.S. = geen significante correlatie.

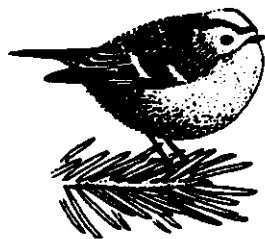
Tabel 2.1 : Winter. Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden gezien.

Week no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	28	28	29	29	29	28	28	30	30	28	27	28	29
Blauwe Reiger				1	1		1						1
Sperwer		1		1		1		2	2	3		1	1
Kokmeeuw	6	8	8	9	7	5	4	5	5	2	8	5	3
Stormmeeuw	1		1	1		1	1		1				
Holenduif			1		2	2	1		1	1	1	1	1
Houtduif	18	15	18	20	19	19	21	18	21	21	22	19	20
Turkse Tortel	18	18	17	16	20	18	21	20	18	20	20	20	21
Gr.bo. Specht	2	1	2	1	3	3	2	2	3	2	4	4	5
Gr.ge kwikst						1	1						
Witte Kwikst												1	
Winterkoning	13	13	12	11	14	15	9	8	9	9	13	13	13
Heggemus	22	20	20	22	19	21	21	26	25	18	23	26	25
Grote lijster	3	2	2	2	2	2	1	2	3	3	4	3	3
Kramsvogel	6	4	4	12	16	16	13	21	7	4	4	1	1
Zanglijster	4	1	2	6	6	6	7	6	6	6	8	7	5
Koperwiek	9	3	3	9	10	5	2	3	2	2	1		
Merel	26	27	28	28	29	28	28	30	28	27	27	28	28
Roodborst	24	22	24	26	24	26	21	25	25	23	24	25	23
Zwartkop	3	1	1	2	2	2	1	2	1	1	1	2	1
Tjiftjaf									1			1	3
Goudhaantje	6	5	4	3	6	4	4	5	7	3	5	3	3
Vuurgoudhaantje		1	1	1		1							
Koolmees	26	25	26	25	26	26	28	30	29	25	27	28	29
Pimpelmees	24	23	23	22	24	22	23	24	25	21	23	24	24
Zwarte Mees	1	1				1		1	1		1	1	
Kuifmees	4	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1

Tabel 2.2. Winter. Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden gezien.

Week no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	28	28	29	29	29	28	28	30	30	28	27	28	29
Glanskop	1	1		1	2	2	2	2	2	3	2	2	1
Matkop					1			1					
Staartmees	8	6	8	10	9	12	11	10	12	9	10	9	8
Boomklever	5	3	2	2	2	3	4	3	4	3	4	6	5
Boomkruiper	2	1	2	4	3	3	4	3	5	2	4	4	4
Appelvink				1	1	1	1	1	1	1			1
Groenling	11	8	10	12	9	11	11	10	12	10	8	11	11
Putter					1						1		
Sijs	2	3	4	3	3	5	5	4	7	5	5	2	2
Frater	1	2											
Barmsijs		1	1	2					2	2	1		
Goudvink	2		2			1	2	2	2	2	2	1	1
Vink	22	20	24	24	22	20	19	21	23	21	18	20	19
Keep	5	3	3	3	3	3	4	3	4	3	3	3	1
Huismus	15	12	14	14	15	15	12	15	16	16	16	18	18
Ringmus	2	4	4	3	3	3	3	2	2	4	6	4	2
Spreeuw	23	20	25	21	21	23	22	21	22	20	20	21	18
Zwarte Kraai	4	1	5	7	4	5	6	3	7	5	4	3	4
Kauw	19	16	18	16	20	16	18	21	18	17	19	19	20
Ekster	19	16	19	19	17	18	17	18	21	19	20	20	22
Vlaamse Gaai	9	9	11	9	10	8	8	9	12	10	11	10	10

Tabel 3.1; Lente. Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden gezien.

Week no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	29	29	29	28	26	28	28	25	25	25	25	22	20
Blauwe Reiger						1		1	1				
Wilde eend	1												
Sperwer	1		2	1	1	1		1	1	1	1	1	1
Kokmeeuw	1		2		1		1	1		1		1	
Holenduif	1	2		2		1			1	1	1	1	1
Houtduif	23	19	23	21	20	20	16	19	17	17	14	15	14
Turkse Tortel	20	18	19	21	15	18	18	14	18	18	16	13	14
Ransuil			1										
Gierzwaluw				1	1	1	1	2	2	2	2	2	2
Gr.bo. Specht	6	4	3	3	4	3	2	2	1			1	
Boerenzwaluw		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Huiszwaluw			1	1					1			1	
Witte Kwikst	1											1	
Winterkoning	8	10	10	6	6	6	4	4	4	6	4	4	3
Heggemus	25	25	18	20	19	18	14	12	18	13	11	12	9
Grote lijster	1	1	1		1								
Zanglijster	5	5	5	5	6	2	3	3	2	4	4	3	3
Koperwiek	1	1											
Merel	29	28	29	27	26	28	28	25	25	24	25	21	19
Grasmus												1	
Tuinfluitier	1					1							
Roodborst	26	22	15	12	10	9	7	6	6	6	4	4	3
Zwartkop	2	3	3	4	5	2		2	2	1	1	1	1
Tjiftjaf	4	6	8	9	5	5	2	3	3	4	2	3	3
Fitis	1		2	2	2	1	2				1	1	
Goudhaantje	1	1				1							

Tabel 3.2; Lente. Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden gezien.

Week no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	29	29	29	28	26	28	28	25	25	25	25	22	20
Koolmees	28	27	28	27	25	26	22	22	22	21	20	16	15
Pimpelmees	27	26	27	22	21	21	18	18	17	17	14	13	12
Zwarte Mees	1	2	2	2						1		1	1
Kuifmees			1					1					1
Staartmees	5	4	4	6		2	2	4	2	3	2	2	2
Boomklever	3	3	4	3	1	2		1	1	1	2	2	
Boomkruiper	3	4	4	3	1	1		1	2	2	1	2	3
Appelvink	1	1	1	1									
Groenling	10	9	8	6	4	5	3	3	3	3	2	5	2
Putter				1									
Kneu									1				
Goudvink	1	1	1		1								
Vink	20	14	14	11	8	7	8	5	5	4	4	3	2
Huismus	16	18	18	17	17	19	18	15	16	14	15	13	11
Ringmus	1	1	1		1	1	2				1		
Spreeuw	17	21	16	16	17	17	16	14	12	13	11	8	7
Zwarte Kraai	4	2	4	3	3	1	3	2	2	3	2	2	3
Kauw	22	17	16	19	14	14	17	15	16	15	13	11	13
Ekster	20	22	19	19	19	22	17	16	17	16	17	14	15
Vlaamse Gaai	9	12	9	10	9	6	6	10	8	8	7	5	6

Tabel 4.1; Zomer. Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden gezien.

Week no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	20	20	20	19	22	22	22	22	21	20	22	22	24
Havik						1							
Sperwer	1		1	3			1			1	1		
Torenvalk					1								
Boomvalk						1	1						
Kokmeeuw	1	2	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	2
Houtduif	14	13	13	11	13	17	16	12	13	12	12	12	13
Turkse Tortel	10	13	14	11	13	15	14	14	12	13	15	12	14
Tortelduif											1		
Gierzwaluw		1	1	1	1								
Gr.bo. Specht		1			1	3	1	4	1	1	2	2	2
Boerenzwaluw	1	1	2	1	1	1	1	1	1	2	3	2	1
Huiszwaluw	1	1	1	1	1	1	1	1			1	2	
Witte Kwikst		1	1			1			1			1	1
Winterkoning	3	1	1	4	1	2	3	4	3	2	3	2	2
Heggemus	10	5	6	6	8	8	9	8	8	7	10	9	10
Grote lijster				1									
Braamsluiper			1										
Zanglijster	2	1	1	3	2	2	1	1	1	1	2	1	1
Merel	18	19	19	19	22	21	21	22	20	19	20	19	21
Tuinfluit												1	
Roodborst	1	2	1	1	2	2	4	3	3	5	4	5	7
Gekr Roodstaart							1						
Zwartkop	2	1	4	2	2	2	1	1	1		1	1	1
Tjiftjaf	4	4	5	2	2	4	6	3	5	5	7	5	3

Tabel 4.2; Zomer. Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden gezien.

Week no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	20	20	20	19	22	22	22	22	21	20	22	22	24
Fitis	1	2	1	1	2	2	2	3	2	2	1		
Goudhaantje	1		1			1	1			1	1	1	
Grauwe Vliegenv			1			1							
Bonte Vliegenv							1						
Koolmees	15	14	14	14	18	18	18	18	18	16	17	16	19
Pimpelmees	13	15	13	14	13	14	18	16	16	14	15	15	19
Zwarte Mees	1												
Kuifmees	1	1		1	1	1		1	1		1	1	
Staartmees	2	2	2	3	2	5	4	3	5	5	2	5	5
Boomklever	1	1	2	1	4	2	2	2	2	1	4	3	2
Boomkruiper	1	3	1	2	3	1	1	4	3	1		3	2
Appelvink						1	1	1			1		1
Groenling	3	3	4	3	5	2	3	2	2	3			2
Putter				1									
Goudvink	1										1		
Vink	2	4	3	3	3	2	3	4	3	1	4	2	5
Huismus	11	12	13	10	11	11	10	11	10	10	11	8	10
Ringmus		1		1									
Spreeuw	6	7	7	5	5	5	5	8	4	8	9	10	12
Zwarte Kraai	4	5	2	5	3	3	2	2	4	2	3	3	4
Kauw	11	11	10	10	11	13	15	15	13	12	13	13	13
Ekster	14	13	12	13	13	14	15	13	12	11	16	13	15
Vlaamse Gaai	5	7	5	5	9	5	7	10	8	5	8	8	12

Tabel 5.2; Herfst. Aantal tuinen, waarin de genoemde soorten werden gezien.

Week no.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Getelde tuinen	23	24	23	23	23	25	25	25	24	25	26	26	27
Staartmees	2	3	4	4	6	5	5	3	6	5	8	4	7
Boomklever	3	3	2	3	3	3	5	6	4	4	6	4	6
Boomkruiper	1	1	1	1		3	3		2	1	2	1	5
Appelvink										2	1	1	1
Groenling	1	4	4	3	6	5	4	5	6	8	9	13	12
Sijs	1		1	2	2	2	2	2	3	3	1	5	4
Kneu							1						
Barmsijs										2		2	2
Goudvink							2	2	2	3	2	2	3
Vink	3	9	11	9	12	15	17	14	14	16	20	18	22
Keep									1	1			2
Huismus	14	14	12	12	14	13	15	14	13	16	16	16	16
Ringmus		1		1			1	2	2	1	2	2	3
Spreeuw	14	13	14	14	14	16	19	14	14	14	16	17	22
Zwarte Kraai	1	2	4	3	4	2	2	3	3	5	5	4	3
Kauw	9	10	7	9	11	14	15	13	12	11	9	16	14
Ekster	11	12	13	13	12	18	16	16	14	16	17	16	17
Vlaamse Gaai	9	10	11	9	10	11	10	13	12	12	14	12	15

Tabel 6; Trefkans (%) / week

	Winter	Lente	Zomer	Herfst
Merel	98	99	94	95
Koolmees	95	88	78	95
Roodborst	84	38	15	62
Pimpelmees	82	75	71	84
Heggemus	78	63	38	61
Spreeuw	75	55	33	63
Vink	74	31	14	56
Houtduif	68	70	62	57
Turkse Tortel	67	65	62	60
Ekster	66	69	63	60
Kauw	63	60	58	47
Huisemus	53	61	50	58
Winterkoning	41	22	11	33
Groenling	36	19	13	25
Vlaamse Gaai	34	31	34	46
Staatmees	33	11	16	19
Kramsvogel	29	0	0	2
Kokmeeuw	20	2	7	10
Zanglijster	19	15	7	6
Zwarte Kraai	16	10	15	13
Goudhaantje	16	1	3	7
Sijs	14	0	0	9
Koperwiek	12	1	0	6
Boomklever	12	7	10	16
Boomkruiper	11	8	9	7
Keep	11	0	0	1
Ringmus	11	3	1	5

